

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KAR
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA
MODERNKORI PROGRAM

PhD. értekezés tézisei

**A KECSKEMÉTI ZSIDÓSÁG 1919 – 1944 KÖZÖTT
KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HORTHY-KORSZAKRA**

**Témavezető:
dr. Karsai László**

Szeged, 2014

I. A kutatási téma indoklása és előzményei

A Bács-Kiskun Megyei Levéltárban végzett munkánkat 2005-ben kezdtük, akkor a szakdolgozathoz gyűjtöttünk adatokat, melyeket később a kecskeméti sajtó anyagaival bővítettünk ki. A 2005-ben történő kutatás arra tett kísérletet, hogy az eddig még nem kutatott forrásokat megvizsgáljuk és publikáljuk. Disszertációnkban a megkezdett munkát folytatjuk, mellyel nem titkolt célunk, hogy az újonnan feltárt források tartalmának megismerése után, a kecskeméti zsidóság tragédiájához vezető utat megismerjük. A fő hangsúly így a deportálások előtti időszakra helyeződik.

A helytörténeti kutatás fontosságát Mályusz Elemér már 1931-ben kiemelte: „[...] *Ma ugyanis a helytörténeti monográfiáinkat – tisztelet az igen csekély kivételnek – vagy üzletes vállalkozók tákolják össze, vagy jószándékú, de tanulatlan dilettánsok írják.*”¹ Mályusz eme keserű megfogalmazása Kecskemét tekintetében különösen érvényes, hiszen a város monográfiáját csak az 1880-as évekig dolgozták fel, holott az akkori Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye legnagyobb – ha a fővárost nem vesszük figyelembe – városáról van szó.

Az országos helytörténeti kutatások adósak a hetven éve megtörtént holokauszt előzményének felderítésében, ezen hiányosság pótlására teszünk kísérletet.

A kutatásunk fő tárgya az 1919 – 1944 év közötti kecskeméti zsidóság és az antiszemitizmus története. A kecskeméti helytörténeti rekonstrukciónkat az országos események tükrében elemezzük, illetve a történelmileg árnyaltabb kép kialakítása érdekében, Kecskemét mellett Kiskunfélegyháza és Nagykőrös vonatkozó forrásait és eseményeit is bevonjuk a vizsgálatba. Mivel fő célunk a kecskeméti társadalom és politikatörténeti események felderítése, ezért a kiskunfélegyházi és a nagykőrösi adatokat részletesen nem elemezzük. Kutatásunk további fontos területét képezi a kecskeméti közvélemény alakulása a zsidókérdéssel kapcsolatban.

A három város közül Kecskemét és Nagykőrös fejlődése mutat hasonlóságot, annak ellenére, hogy Kecskemét nyitottabb, míg Nagykőrös zártabb város még a XIX. század második felében is, társadalmilag, gazdaságilag és vallásilag egyaránt. A hasonlóságok mellett a két várost a török kiűzése után az ellentétek jellemezték. A régi mondás szerint: „*Kecskemét gyarapszik, Nagykőrös haragszik.*” A kecskemétiiek a nagykőrösieket uborkásoknak, míg a

¹ Mályusz 1931. 251.

nagykőrösiek a kecskemétiakat barackosoknak csúfolta.² A néphagyományon túl a két város ellentétének vallási okai is voltak, még Kecskeméten – és Kiskunfélegyházán – nagyjából katolikusok, addig Nagykőrösön reformátusok éltek.

Kiskunfélegyháza fejlődése eltérő képet tükröz a fentebb tárgyalt két városhoz képest, révén a török hódoltság után csak 1745-ben válhatták meg önállóságukat, és csak 1876-ban került jogilag Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéhez, előtte a Kiskun Kerület székhelye volt.

A zsidók a két városban – Kecskemét és Nagykőrös – közel egy időben jelentek meg. Kezdetben a nagykőrösiek társadalmi közege és mentalitása, nyitottabb és befogadóbb volt a zsidókkal szemben – amely annak köszönhető, hogy a kereskedésben nem volt konkurenciájuk –, mint a kecskemétiak – Félegyházán megtűrték voltak, „gyütt-menteknek” titulálták a zsidókat –, ahol viszont a görög kompánia – teljes joggal – konkurenciát látott a zsidókban.

A XIX. század végi antiszemita hullám a két nagyobb várost (Kecskemét és Nagykőrös) elérte, Kiskunfélegyházát viszont nem.

Kecskemét, Nagykőrös és Kiskunfélegyháza zsidósága hasonló fejlődési szerkezetet mutat. Mindhárom településen a neológ zsidók voltak többségben. 1930-ban a három városban a zsidók számaránya közel azonos volt. 1939-ben a képviselőtestületben található zsidók száma, valamint az 1939-ben a zsidók tulajdonában lévő iparjogosítványok száma Kecskemét és Nagykőrös esetében közel azonos volt. Kiskunfélegyháza ezek tekintetében eltért az említett két várostól.

Az imént felsorolt hasonlóságok ellenére, Nagykőrösön az 1920-as évek végén és az 1930-as évek elején az antiszemitizmus megerősödött, melyben jelentős szerepet játszottak, a szélsőjobboldali szervezetek és mozgalmak megjelenése, a gazdasági válság okozta nehézségek, továbbá a város közelsége Ceglédhez. Cegléd erős zsidóellenessége azzal is magyarázható, hogy a fővárosi események nagy hatással voltak a helyi közösségre, ugyanis a város Budapest vonzáskörzetébe tartozott.

Erdei Ferenc *Futóhomok* című kötetében, mely a Három Várossal – amely elnevezés Kecskemétet, Nagykőröst és Ceglédet foglalta magában – is behatóan foglalkozott, a ceglédi antiszemitizmussal kapcsolatos észrevételeit 1937-ben a következőképpen fogalmazta meg: *„Cegléd antiszemita. Csak németországi méretek alkalmasak annak a szigorúnak a fölmérésére, amellyel itt a zsidóságot kezelik. Nem nagyszámú a zsidóság (3%), de térfoglalása a kereskedelem és hitel vállalataiban, ügyvédek, orvosok soraiban jelentékeny. Nyílt utcán a legritkább eset, hogy nem-zsidó zsidóval menjen végig. A városi képviselőtestületben állandó a*

² Bereznai 1998. 312.

kifakadás ellenük s a házak falain a legváltozatosabb zsidóellenes fölírások olvashatók napnap után.” Azonban: „A zsidókra ugyan nincs jóvilág egyik városban sem, de amit az „üldöztetés” jelent, azt helyrehozza a jó üzlet és a jó iroda.”³

Kecskeméten és Kiskunfélegyházán csak az 1930-as évek közepétől illetve végétől vált érezhetővé az antiszemitizmus megerősödése.

A választásban a különbségek és hasonlóságok mellett közrejátszott, hogy az elemzésünk tárgyát képező Kecskeméttől a két város – Kiskunfélegyháza és Nagykőrös – közel egyforma távolságra fekszik (Kecskemét–Nagykőrös ~ 20 km; Kecskemét–Kiskunfélegyháza ~ 30 km).

II. A kutatás forrásai és módszerei

A feltárt anyagok elsődlegesen a mikro-, illetve hely- és várostörténeti elemzést teszik lehetővé. Mivel nem célunk a kecskeméti eseményeket elkülönültem kezelni, ezért az összehasonlító módszer közül a makro-kauszális (okszági összefüggések), továbbá az összehasonlító megközelítéseket is magába foglaló makro-analitikus (hasonlóságok és különbségek) elemzési módszert választottuk.⁴ Az antiszemitizmus elméleti megközelítését illetően, annak tipológiai közül a politikai antiszemitizmust vizsgáltuk behatóbban, de nem hagyhattuk figyelmen kívül Csepeli György antiszemitizmus felosztásában szereplő etnocentrikus- és a vallási antiszemitizmus modern megnyilvánulásait előtérbe helyező megközelítését sem.⁵

A primer források feltárásához, a legfőbb kutatást a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Kecskeméti Levéltárában végeztük. Itt azonban 1952-ben nagyarányú selejtezést hajtottak végre, mely értelemszerűen a kutatható anyagok számát is csökkentette.

Mindezek ellenére hatalmas iratmennyiség állt rendelkezésre, amihez a megyei törvényhatóságok és törvényhatósági jogú városok, a közigazgatási területi szervei, oktatási intézmények, ipartestületi és kamarai, társadalmi egyesületek, gazdasági szervek, gyűjtemények, Tanácsköztársaság, bírósági és ügyészszégi, valamint az anyakönyvi másodpéldányok iratait használtuk fel.

A közel 1000 doboznyi irat átvizsgálása ellenére számos esetben az általunk vizsgált kérdések történeti rekonstrukciójához ezek az anyagok hiányosnak bizonyultak ezért további forráscsoportokat is igénybe vettünk. Kutatásunk során használtunk napilapokat, (*Magyar*

³ Erdei 1937. 89, 128.

⁴ Az összehasonlító módszerről bővebben lásd: Gyáni 2003.; Tomka 2005.

⁵ Csepeli 1990.

Alföld, Kecskeméti Közlöny, Kecskeméti és vidéke, Kecskeméti Ellenőr) valamint hetilapokat, (*Kecskemét, Kecskeméti Lapok*) továbbá két havilapot (*Hajnalodik, Magyar Róna*) is. A sajtótermékeket a megfelelő forráskritikai eljárás keretében elsősorban a hiányzó információk illetve háttér-információk kiegészítésére vagy épp kritikai árnyalására használtuk. További kiegészítésként az interneten is elérhető nemzetgyűlési-, és képviselőházi- naplókat is igénybe vettük, illetve számos statisztikai kiadványt is használtunk. Egyedülálló forráscsoportként a kecskeméti hitközségben őrzött hagyatéki anyagban is kutathattunk, melyek sok esetben kiegészítették, vagy megcáfolták az addig kialakított ismereteinket.

III. Az értekezés témája, gondolatmenete és szerkezete

A kecskeméti zsidóság szemszögéből és az antiszemitizmus kiteljesedését tekintve négy szakasz különíthető el 1919 – 1944 között, melyeket értekezésünkben igyekszünk példákkal bizonyítani:

I. Kezdeti időszak (1919 – 1922). (a Tanácsköztársaság létrejötte – a kecskeméti rendkívüli választások)

II. Átmeneti időszak (1923 – 1928). (a nemzetgyűlési választások utáni időszak – numerus clausus módosítása)

III. Nyugalmi időszak (1929 – 1937). (világgazdasági válság – kecskeméti keresztrendelet)

IV. Jogfosztási időszak (1938 – 1944). (Endre László alispánná választása – deportálásig)

A kecskeméti zsidóság történetét feldolgozó munkánk során arra törekedtünk, hogy a kezdetektől (a zsidóság letelepedésétől) a deportálásig terjedő időszakot bemutassuk, elemezzük. A fő hangsúlyt a zsidók és nem zsidók közötti együttélésre, valamint e két csoport között kialakult ellenétekre helyeztük.

Disszertációnkban nagyobb egységet képez a polgárosodási időszakban a zsidók gazdasági megerősödésének, a politikai antiszemitizmus megjelenésének, valamint a kecskeméti zsidóság demográfiai változásának ismertetése.

A kecskeméti zsidó hitközség életében bekövetkezett változások és az antiszemitizmus megjelenési formáinak megértéséhez elsődleges fontosságú a Horthy-korszak helyi jelentőséggel bíró történelmi fejleményeinek megismerése. Kecskemét városában és környékén ugyanis néhány olyan esemény következett be a vizsgált periódusban, mely országos visszhangot keltett, mint például az orgoványi (kecskeméti) események, a Fajvédő Párt megalapí-

tása, illetve a Héjjas Iván személye körül kialakult ellentétek. Ezek háttérének, illetve „utóéletének” széleskörű megismerésére törekedtünk, továbbá ehhez kapcsolódóan – főbb tematikus csomópontként – a Tanácsköztársaság, valamint a zsidótörvények hatása képezték kutatásunk tárgyát.

Összességében tehát megállapítható, hogy a három város közvéleménye nem csupán antiszemita jegyeket mutatott fel a két világháború közötti időszakban, de – területi, kulturális, gazdasági kapcsolataik hasonlósága ellenére – e három város jól kivehetően különbözött is a zsidóellenesség kiterjedésében. Önmagában már ez indokoltá teszi Kecskemét 1919 –1944 közötti zsidóságának helytörténeti és politikatörténeti vizsgálatát.

A disszertáció során felhasznált forrásokon kívül további dokumentumok állnak rendelkezésünkre. Ezeket egy későbbi publikációra szánt változatban közöljük.

Az értekezést irodalomjegyzék és forrásjegyzék zárja. A mellékletben az általunk fontosnak tartott dokumentumokat közöljük.

IV. Az értekezés tudományos eredményei

Az általunk felvázolt korszakok (I. Kezdeti; II. Átmeneti; III. Nyugalmi; IV. Jogfosztási időszak) főbb eredményei az alábbiakban összegezhetők.

I. A Horthy-korszak idején megfigyelhető antiszemitizmus a Tanácsköztársaság idején lévő „zsidó uralomra” utal vissza, ezért elsődleges a zsidók szerepének megismerése a proletárdiktatúrában. Kecskemét tekintetében a helytörténészek ezzel máig adósak. A helyi levéltár adataiból kiderült, hogy a létrejött Tanácsköztársaság helyi vezetésben és a direktóriumokban voltak ugyan zsidók, de messze nem akkora százalékban, mint ahogy azt országosan megfigyelhettük. A Tanácsköztársaság intézkedései éppúgy (ha nem jobban) sújtották a helyi zsidó közösséget, mint a város többi tagját. A direktórium támogatottsága alacsony volt a helyi zsidók között. Dolgozatunkban ezt konkrét példákkal támasztjuk alá. A Horthy-korszak idején a helyi zsidókkal szembeni ellenszenvet fokozta, hogy a helyi direktórium szócsövénél a *Magyar Alföld*nél sok zsidó dolgozott, az agitációs alapot sok zsidó anyagilag is támogatta.

A proletárdiktatúrával szembeni ellenszenv egyik kifejeződése volt a Kecskemét közelben lejátszódó úgynevezett szentkirályi ellenforradalom. A város és Budapest közötti kapcsolatot már ez az esemény is bizonyítja, mivel az ellenforradalom a Dormándy-féle megmozdulás szerves része volt. Az eseményt erős túlzás forradalomnak beállítani, mivel alig pár embernek volt fegyvere és időben értesültek róla a hatóságok. A történelemtudomány méltánytalanul mellőzi ezt az eseményt, mely egy apró szöveget ütött a Tanácsköztársaság koporsó-

jába. A forradalom azon túl, hogy kommunista ellenes volt, antiszemita elemeket is tartalmazott. A Horthy-korszakbeli Kecskemét életét meghatározó személyek közül jó páran részt vettek ezen a megmozduláson, így már ekkor magukba „szívhatták” a zsidóellenességet.

A Tanácsköztársaság és a román hadsereg rekvirálásai miatt az antiszemitizmus megerősödött. A zsidó kereskedők megtettek mindent annak érdekében, hogy csillapítsák az antiszemitizmust, ezért felajánlották segítségüket a városnak. Amikor azonban a román csapatok távoztak, az újonnan létrejövő *Kecskeméti Közlöny* megjelenésétől kezdve antiszemita programot hirdetett. A lap a Horthy-korszak meghatározó napilapjává vált. A filoszemita nézeteket valló *Kecskemét* című lap viszont nem lehetett hosszú életű ebben a felfokozott hangulatban. Ehhez hozzájárult, hogy a város vezetése destruktívnak minősítette, így a zsidó kézben lévő nyomda kihátrált az előállításból.

Az általunk definiált I. Kezdeti korszak egyik legmeghatározóbb eseménye a fehérterror volt, mely országos visszhangot keltett. A korabeli írások már orgoványi eseményként emlegették a történeteket, holott a kecskeméti-orgoványi lenne talán a szerencsésebb, mivel az áldozatok nagy része kecskeméti zsidó volt. A város közvéleménye és politikusai passzívan fogadták az eseményeket. A későbbiek folyamán visszautasítottak minden rágalmat, ami a várost és Héjjas Ivánt, az akció vezetőjét érte a fehérterror miatt.

Az 1919-es év végére az antiszemitizmus fokozódása miatt a kormány napirendre vette a numerus clausust, mely felkeltette Kecskemét város lakosságának érdeklődését. 1920-ban az országos szélsőjobboldali szervezetek sorra hozták létre kecskeméti fiókegyesületeiket. Az országos viszonyokhoz, sőt Nagykovácsokhoz képest is később jelentek meg ezek a szervezetek (ÉME, MOVE, Baross Szövetség, Turul). A megalakítások sosem helyi kezdeményezések voltak, mindig a fővárosból érkező delegációk segítségével történtek. Ez annak függvényében is érdekes, hogy a szélsőjobboldal egyik meghatározó alakja Héjjas Iván kecskeméti volt. Az 1922-es évet azért is fontos külön korszakhatárnak tekinteni, mivel Kecskeméten rendkívüli nemzetgyűlési választásra került sor, melynek folyamán antiszemita vádakkal illették az ellenzéki politikust.

II. Az 1922-es nemzetgyűlési választás után normalizálódni látszott a helyzet. Héjjas Iván letartóztatása azonban újra felkorbácsolta az antiszemita hangokat. 1923-ra a korábban érezhetővé vált gazdasági problémák kicsúcsosodtak és elégedetlenségekhez vezettek. Újabb szélsőjobboldali szervezetek jöttek létre Kecskeméten, melyek leginkább a helyi Turulhoz voltak köthetőek. A gazdasági gondok ellenére az antiszemitizmus mégis háttérbe szorult, mely egyrészt annak köszönhető, hogy a *Közlönyt*él 1925-ben szerkesztőváltás történt. A lap ezután folyamatosan közölte a zsidó kereskedők hirdetéseit, valamint a zsidók gyászjelentése-

it. A *Közlöny* példáját követte a *Kecskeméti Lapok*. 1930-ban a *Közlöny* és a *Kecskeméti Lapok* már határozottan kérte, hogy az általuk korábban Zsidó Kaszinónak nevezett Kereskedői Kaszinó hirdetéseit közölhessék. Továbbá, fontos szerep jutott az országos politikának. 1926-ban megjelent a felsőházi törvény, mely a zsidók jogi státuszát érintette, valamint az 1928-as numerus clausus módosítása, mely eltörölte a faji cikkelyt. Ezek hatására enyhült a zsidóellenesség a városban.

Gazdasági szempontból szintén pozitív irányú változás figyelhető meg, főleg 1927-ben. A nagykőrösi zsidók által alapított Benedek-cég Kecskeméten fióktelepet hozott létre, mely rövid idő alatt mind Kecskeméten, mind az országban meghatározó gazdasági erővé fejlődött, köszönhetően többek között hűtőházának és európai szintű baromfikereskedésének.

III. Az európai politikában a gazdasági világválságnak köszönhetően 1933-ra a szélsőségek nyertek teret. Hatalomra került Adolf Hitler, majd 1935-ben kiadták a nürnbergi törvényeket. Ezek hatása érezhetővé vált Kecskeméten. Kezdetnek újabb szélsőjobboldali szervezetek jöttek létre a városban, amelyek azonban tiszavirág életűnek bizonyultak. Emellett a városnak gazdasági problémákkal is meg kellett küzdenie, számos zsidók által alapított, hosszú évtizedek óta működő cég tönkrement. Pozitív változás is megfigyelhető az 1929-es évektől. A város közgyűlése a *Közlöny*höz hasonlóan hátat fordított antiszemita megnyilvánulásainak és nem egy esetben próbált zsidó iparosoknak segíteni.

A gazdasági világválság után a város gazdasági mutatója folyamatosan a pozitív irányba billent, mely köszönhető egyrészt a nagyarányú gyümölcskivitelnek (a kecskeméti zsidó nagykereskedők ebben a szektorban voltak érdekeltek), valamint az 1934-re európai szintűvé vált Kecskeméti Szeszfőzdeének, melyet a zsidó származású Führer Izidor vezetett.

Az 1935-ös év a kecskeméti életében változást hozott. A nagy sikerű Hírös Hét megrendezése után több alkalommal a gazdáknak természeti csapásokkal kellett szembenéznük. Ez az elégedetlenségeket ismét a felszínre hozta. A Kecskeméti Ügyvédi Kamarában mindennapi beszéd tárgya lett az ügyvédi numerus clausus. A szélsőjobboldali szervezetek megalakulásánál megfigyelhető tendencia itt is érzékelhető volt. Az ügyvédi numerus clausus országos kezdeményezés volt, nem a kecskeméti ügyvédek vetették fel. Hosszú évekig folyó vita után a több zsidó taggal rendelkező kamara végül 1938-ban megszavazta az ügyvédi numerus clausust.

IV. Az 1938-as év újabb változásokat hozott a kecskeméti zsidóság életébe. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye élére a kiskunfélegyházi születésű, hírhedten antiszemita Endre László került. A helyi Turul Szövetség megalapította az antiszemita *Hajnalodik* című lapot, valamint az országos szélsőjobboldali szervezetek közül, a MONE, MÜNE helyi fiókját is létrehozta. A

MOVE-t újjá kellett alakítani, mely szintén fővárosi segítséggel történt. Mindezek mellett, az első zsidótörvény mérföldkőnek számított az ország zsidóságának életében, hiszen korlátozta a zsidók elhelyezkedését az értelmiségi pályákon. 1939-ben a kecskeméti Baross Szövetséget újjáalakították, mivel a korábbi szervezet teljesen megszűnt. Az elkövetkező években ez jó pár alkalommal megismétlődött, utoljára 1942-ben.

Kecskemét életében a Benedek-cég Hangya bérletbe való vétele volt az első zsidótörvény legszembetűnőbb hatása. Kezdetben a vezetés zsidó tagjait meghagyták a cég élén, majd az elkövetkező évek alatt fokozatosan távolították el őket.

Az 1939-es második zsidótörvény még jobban háttérbe szorította a zsidókat, mint az első. A törvény az 1939-es nemzetgyűlési választáson már éreztette hatását. Kecskeméten több mint 600 zsidó veszítette el választási jogosultságát. Zsidók a képviselőtestületben nem lehettek tagok, a virilis listából törölték őket. A cégek vezetőségeiből fokozatosan távolították el a zsidó tagokat. Kecskeméten néhány nagyvállalat életében nem történt meg ez a változás, legfőképp olyan cégeknél volt tapasztalható, melyet zsidók alapítottak, vagy ahol többségben voltak a zsidók. Ezek közül kiemelkedett az Első Kecskeméti Konzervgyár. Igazgatója, a zsidó származású Lebovits Sándor a város német megszállásáig maradhatott ebben a pozícióban. A Kecskeméti Leszámítoló és Pénzváltó Bank Rt-t. is érdemes megemlíteni, ami lehetőségeihez mérten védte a zsidó dolgozóinak egzisztenciáját. A bank az érdekeltségébe tartozó vállalatokhoz irányította át a zsidókat kereseti lehetőségük megőrzése érdekében.

A zsidó iparúzókat és kereskedőket fokozatosan háttérbe szorították. 1944-re mindösszesen 77 zsidó iparos maradt. A Szeszfőzde a város kezelésébe került, a zsidók által alapított és működtetett üzletek keresztény kézbe kerültek. A második zsidótörvény értelmében a zsidók tulajdonát képező földbirtokokat be kellett jelenteni, ez Kecskeméten 1600 katasztrernyi hold föld jelentett, melynek nagy részét szántó és szőlő tette ki.

A kecskeméti zsidó értelmiségre szintén kihatással volt a második zsidótörvény. Az ügyvédek esetében az 1935-ben megkezdett irányvonalat folytatták tovább, melynek kezdetben még nem volt látványos eredménye. Az ügyvédek közül csak hat főnek volt a második zsidótörvény rendelkezései alóli mentességről okirata. 1944. április 5-én a Kecskeméti Ügyvédi Kamarában az országos rendeletet megelőzően megvalósult a numerus nullus.

Az Orvosi Kamara ezzel szemben, ameddig lehetett védte zsidó tagjait, holott az ország legnagyobb orvosi kamarája a kecskeméti volt. A helyi MONE semmiféle hatást nem tudott kifejteni köszönhető elnökének, aki a zsidó orvosok külön kérésére vállalta el a posztot.

1942-re a zsidóknak újabb megpróbáltatásokkal kellett szembenézniük. Megjelent a harmadik, majd a „negyedik” zsidótörvény. A zsidók nem vehettek sertéshús és sertézsírt

(nem mintha akartak volna), cukrot csak korlátozott mennyiségben. Kitiltották őket a kecskeméti Széktó-fürdőből, mely a polgármester saját döntése volt, mivel az alispán hasonló tárgyban hozott rendeletét a belügyminiszter 1941-ben megsemmisítette.

A szélsőjobboldali szervezetek egyre aktívabbá váltak, főleg a helyi Turul és annak törzsei, valamint a Baross Szövetség.

1944. március 19-én a német megszállással az ország zsidóságának sorsa megpecsételődött. Kecskemét német megszállását követően megpróbálták a zsinagóga kupoláját lebontani, de nem jártak sikerrel. Kecskeméten ekkor 1323 zsidót tartottak számon. A Zsidó Tanács május 15-én jött létre öt taggal, segítői között két nő volt. A polgármester a zsidóknak szánt gettót kijelölte, egy ember számára 2 m² területet szánt. Június 16-20 között a zsidókat gyűjtőtáborba vitték, majd 25-én és 27-én Auschwitzba deportálták őket. A holokausztot 269 kecskeméti zsidó élte túl.

V. A szerző témakörhöz kapcsolódó publikációi

Tanulmányok

- *A zsidókérdés Kecskeméten 1938-1943 között.* In: Bács-Kiskun megye múltjából. 22. évkönyv. Bács-Kiskun Megye Önkormányzat Levéltára. Kecskemét, 2007. 195-249.
- *A kecskeméti zsidóság helyzete a Tanácsköztársaságban, valamint a fehérterror és a numerus clausus hatályba lépésének idején.* In.: Mozaikok a magyar történelemből. Szeged, 2009. 53-74.
- *A kecskeméti zsidóság helyzete a helyi gazdaságban és kereskedelemben 1938-1943 között.* In.: Magyar Egyháztörténeti Vázlatok. A Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség. 21. évfolyam. 2009. 1-4. szám. Szeged, 2010. 227-246.
- *A kecskeméti zsidók és a helyi antiszemitizmus az 1920-as években.* In.: Rajzolatok a magyar történelemlről. Szeged, 2010. 117-131.

Konferencia előadások

- *A kecskeméti zsidóság helyzete a helyi gazdaságban és kereskedelemben 1938 – 1943 között.* II. Tudományos Kari Nap. SZTE-BTK. Szeged, 2008. április 23.
- *A kecskeméti zsidóság helyzete a Tanácsköztársaságban, valamint a fehérterror és a numerus clausus idején.* Bolyongások a magyar történelemben – A Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara Történelemtudományi Doktori Iskola Modernkori Programjában részt vevő doktoranduszhallgatók tudományos konferenciája. Szeged, 2009. április 28.
- *A kecskeméti zsidó értelmiség a Horthy-korszakban.* III. Tudományos Kari Nap. SZTE-BTK. Szeged, 2009. április 29.
- *A kecskeméti zsidók és a helyi antiszemitizmus az 1920-as években.* Rajzolatok a magyar történelemlről. SZTE-BTK. Szeged, 2010. április 30.
- *A zsidók és az antiszemitizmus a Horthy-korszakban.* A fiatal kutatók bemutatkozó előadásai. Kiskun Múzeum. Kiskunfélegyháza, 2011. november 4.
- *Kiskunfélegyháza a Horthy-korszakban (1919-1944).* Időutazás – helytörténeti előadás IV. Kiskun Múzeum. Kiskunfélegyháza, 2013. szeptember 14.
- *A zsidótörvények hatása és a kecskeméti zsidóság elhurcolása 1944-ben.* 2014. évi Holokauszt emléknep. Tudomány és Technika Háza. Kecskemét, 2014. április 28.

Ösztöndíjak

- *A kecskeméti zsidóság helyzete 1919-1921 között.* New York-i City University Graduate Center keretében létesült Rosenthal Holocaust Institute és a Gábor Várszegi Endowment által támogatott “J. & O. Winter Fund” alapítvány 2008-2009. évi ösztöndíja keretében.
- *A kecskeméti zsidóság felemelkedése és pusztulása 1746-1944.* New York-i City University Graduate Center keretében létesült Rosenthal Holocaust Institute és a Gábor Várszegi Endowment által támogatott “J. & O. Winter Fund” 2009-2010. évi ösztöndíja keretében.